

Ekonomik ve Siyasal Bir Araç Olarak Yeni İpek Yolu Projesinin Küresel Sisteme Etkileri

Osman TEKİR (<https://orcid.org/0000-0002-0471-0013>), Department of Political Science and Public Administration, İzmir Katip Çelebi University, Turkey; e-mail: osman.tekir@ikc.edu.tr

Nesrin DEMİR (<https://orcid.org/0000-0002-7337-9643>), Department of International Relations, İzmir Katip Çelebi University, Turkey; e-mail: nesrin.demir@ikc.edu.tr

The Impact of the New Silk Road Project on the Global System as an Economic and Political Instrument

Abstract

The world is witnessing the rise of China, which started at the end of the 1970s, accelerated in the early 2000s and continues today. This rise is of interest to all countries in terms of world economy-politics, with the emphasis on economy as well as the idea that powerful economies will bring about political influence. The animation project of the former Silk Road, which was announced in 2013 in particular, is a project with enormous dimensions to be influential on a global scale, with apparently economic purposes but also with political, social and cultural dimensions. The rise of China and the “New Silk Road Initiative” are also a threat to the global hegemony of the United States, which won the Second World War and the Cold War afterwards. So much so that today’s intense diplomacy, conflict and terrorist incidents in the region and countries on the Pacific, Central Asia and Silk Road routes, especially in the Middle East, and even allegations that the United States has been allied with terrorist organizations in recent times, China-US is described as an element of global sovereignty struggle. In this study, the rise of China, the economic and strategic dimensions of the New Silk Road project, and the relationship between China and the United States were discussed.

Keywords : China, New Silk Road, Sino-US Relations.

JEL Classification Codes : F10, F15.

Öz

Dünya 1970’lerin sonunda başlayan, 2000’li yılların başlarında ivme kazanan ve günümüzde de devam eden bir Çin yükselişine tanıklık etmektedir. Bu yükseliş temel olarak ekonomi merkezli olmakla birlikte güçlü ekonomilerin siyasal nüfuzu da beraberinde getireceği düşüncesinden hareketle, dünya ekonomi-politiği açısından bütün ülkeleri ilgilendirir mahiyettedir. Özellikle 2013 yılında açıklanan eski İpek Yolu’nu canlandırma projesi küresel çapta etkileri olacak devasa boyutları olan, görünürde ekonomik amaçlı ancak siyasal, sosyal, kültürel boyutları da olan bir projedir. Çin’in yükselişi ve ortaya koyduğu “Yeni İpek Yolu Girişimi” İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki Soğuk Savaştan galip çıkan Amerika Birleşik Devletleri’nin küresel hegemonyasını da tehdit eder bir özelliktedir. Öyle ki başta Ortadoğu olmak üzere Pasifik, Orta Asya ve İpek Yolu güzergâhları üzerinde bulunan bölge ve ülkelerde günümüzde yaşanan yoğun diplomasi, çatışma ve terör olayları ve hatta son dönemlerde Amerika Birleşik Devletleri’nin terör örgütleriyle ittifak içinde bulunduğu iddiaları ve bu iddiaların yabana atılamayacak kanıtları, Çin-ABD küresel egemenlik mücadelesinin bir unsuru olarak nitelendirilmektedir. Bu çalışmada Çin’in yükselişi, Yeni İpek Yolu projesinin ekonomik ve stratejik boyutları ile Çin - Amerika Birleşik Devletleri ilişkileri ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler : Çin, İpek Yolu, Çin-ABD İlişkileri.

1. Giriş

Çin Devlet Başkanının 2013 yılında Kazakistan ziyareti sırasında açıkladığı “One Belt One Road” Girişiminin bölgesel ve küresel düzeyde önemli yansımaları olmuş ve geniş çapta tartışılmaya başlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında otuz yıl içinde iki dünya savaşına yol açan koşulların bir daha ortaya çıkmamasını sağlamak amacıyla liberal bir dünya düzeni oluşturdu. Bu amaçla hukukun üstünlüğüne, demokratik ilkelere saygı duyan ülkeler uluslararası bir sistem yaratma çabası içinde oldular. Bütün bu değerlerin küresel düzeyde uygulanması için her ülkenin katılımına açık ve gönüllülük esasına dayanan kurumlar oluşturuldu. Bu kurumlar barışı (Birleşmiş Milletler), ekonomik kalkınmayı (Dünya Bankası) ve ticaret ve yatırımı (Uluslararası Para Fonu) teşvik etmek için oluşturulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri savaş sonrası uluslararası düzende hegemonik güç olmasını ve sürdürmesini borçlu olduğu bu güvenlik ve ekonomik kurumları yaşatmak için askeri ve ekonomik güç kombinasyonunu etkili bir şekilde kullandı. Bu güç aynı zamanda bir ittifaklar ağıyla desteklendi.

Ancak günümüzde Amerikan hegemonyasını destekleyen askeri, ekonomik, kurumsal ve ideolojik dayanaklar yükselen güçler ve özellikle de Çin tarafından sorgulanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nin İkinci Dünya Savaşı sonrası bazı Avrupa ülkelerine yaptığı Marshall Yardımının bir benzeri 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu duyurulan girişim birçok adla anılmasına rağmen eski İpek Yollarının canlandırılmasına yönelik bir projedir.

Popüler kullanımıyla “Yeni İpek Yolu” projesi aslında 20 Temmuz 2011 tarihinde ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından Afganistan’ı Kuzey-Güney ticaretine entegre etmek amacıyla bir ticaret koridoru yaratma niyetiyle dile getirilmiştir. Ancak Çin siyasetine yön veren karar alıcılar İpek Yolu’nun tarihi mülkiyetini kendilerinde gördükleri için kavramı yeniden biçimlendirerek Afganistan ekonomisini iyileştirmek için tasarlanmış “Kuzey-Güney” ekseninden “Doğu-Batı” eksenine kaydırmışlardır. 2014 yılında Çin Devlet Başkanının Endonezya ziyaretinde Asya, Hint Okyanusu, Basra Körfezi ve Akdeniz boyunca uzanması beklenen “21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu” gündeme getirilmiştir. Bu tarihten itibaren Çin tarafından başlatılan girişimin karayolu ve deniz yolu bileşimi yukarıda da belirtildiği gibi “Kuşak ve Yol Girişimi” olarak kullanılır hale gelmiştir.

Devasa ekonomik ve siyasal kapsayıcılığı ile gerçekten asrın projesi olarak nitelendirilen bu girişimin başarıya ulaşması gerek bölgesel gerekse küresel düzeyde ekonomik ve siyasal sonuçlarının yanında sosyal ve kültürel alanlarda da birçok değişim ve dönüşümü beraberinde getirecektir. Literatürde ve siyasal çevrelerde en çok dile getirilen hususların başında İkinci Dünya Savaşından sonra küresel egemenliği ele geçiren Amerika Birleşik Devletleri’nin bu egemenliği Çin’e devretmek zorunda kalacağı ile ilgili yapılan

değerlendirmeler gelmektedir. Öyle ki bu değerlendirmede bulunanlar Amerika Birleşik Devletleri'nin İkinci Dünya savaşından sonra Avrupa'da uygulamaya koyduğu Marshall Planı ile karşılaştırma yapmakta ve her ne kadar Çin yetkilileri ısrarla karşı çıksalar da İpek Yolu Projesinin Marshall Planının Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel liderliği için gördüğü işlevlerin bu sefer Çin için geçerli olabileceği ifade edilmektedir. Yine İpek Yolu güzergâhları üzerindeki ülkelerde ekonomik ve siyasal istikrarsızlıkların hatta uluslararası terör olaylarının İpek Yolu ili ilintili olduğu konusunda değerlendirmelere de rastlamak mümkündür.

Bu çalışmada Yeni İpek Yolu projesinin potansiyel ekonomik ve siyasal sonuçları üzerinde durulacak, Çin'in küresel güç olma yolundaki ekonomik ve siyasal nitelikli hedefleri üzerinde değerlendirmeler yapılacaktır.

2. Çin'in Yükselişi ve Küresel Sisteme Etkileri

Özellikle 1980'lerden itibaren Çin'in ekonomik, siyasal ve diplomasi alanında yaşadığı dönüşüm süreci bölgesel ve küresel etkileri bakımından Yirmibirinci yüzyılın en önemli gündemini oluşturmaya aday gelişmelerden birini oluşturmaktadır.

Yirminci yüzyılın son günlerinden bu tarafa Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Çin, bölgenin geleneksel hegemonu olan Birleşik Devletler ve Rusya'nın yanında bölgede üçüncü bir güç haline gelmiştir. Pekin'in bölgeyi sınırlayan Sincan eyaleti ve bölgedeki Çin nüfuzuyla ilgili Rusya paranoyası üzerindeki endişelerin ortasında, imparatorluk geçmişi ve bununla birlikte imparatorluk korkuları ve isteklerinin yeniden ortaya çıkabileceği konusunda analizler yapılmaktadır. Bölgeyi şekillendiren en dikkate değer deneyim 19. yüzyılda İngiliz İmparatorluğu ile Çarlık Rusya'sı arasındaki güç oyunu olmuştur. Her iki güç, İngilizlerin Hindistan'a yönelik Rus hareketi üzerindeki İngiliz korkularında olduğu gibi Orta Asya'daki faaliyetleri konusunda birbirlerini kuşkuyla izlemişler, bu şüpheler, Orta Asya ve Avrasya'daki büyük güçlerin stratejilerini belirlemiştir (Harger, 2017).

Günümüzde Çin'in olağanüstü hızla ekonomik anlamda büyümesi ve aktif diplomasisi zaten Doğu Asya'yı dönüştürmekte ve gelecek yıllarda güç ve nüfuzunun artacağı görülmektedir (Ikenberry, 2008).

Çin, 1949 devriminden sonra Parti lideri Mao Zedung'un ölümüne ve Başbakan Zhou Enlai'nin 1976'da öldürülüşüne kadar devrimci komünist bir ülke olarak görülmüştür. Daha sonra iktidara gelen Deng Xiaoping, 1980'de "sosyalizmi inşa etmek için kapitalizmi kullanma" sloganı altında dinamik bir kapitalist ekonomi geliştirmek için yola çıktı. 1990 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkeler, Tiananmen Meydanındaki demokratik taleplerde bulunan öğrencilerle çatışma çıkması nedeniyle Çin'e karşı yaptırım uygulamaya başladıktan sonra Deng Xiaoping; "sakin olun, pozisyonunuzu güvence altına alın, sorunlarla sakince baş etmeye çalışın, kapasitelerinizi saklayın, zamanı yönetin, düşük profilde kalın ve asla liderlik iddiasında bulunmayın" ifadeleri ile Çin politik duruşunun temel ilkelerini ortaya koymuştur. Çin ekonomisi, Çin toplumunun diğer yönleri gibi

1980'lerden itibaren kapitalist dünyanın harikalarından biridir ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin siyasal sistemi resmen "Çin karakteristiğine sahip sosyalizm" olarak tanımlanmakla birlikte sosyalist yönünün kısıl(tıl)mış olduğu görülmektedir (Smith, 2015).

Ancak Çin'in yükselişinin mantığını anlamak ve küresel bir güç olarak son konumunu değerlendirmek için, dünya düzeni ve dünya tarihi hakkındaki iç dinamik teorik tartışmaların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Dünya tarihinde üç nokta, Çin'in yeni küresel güç statüsüne yükselişine eşlik etmiştir: 1989/1991 Soğuk Savaş'ın sonu en azından Çin perspektifinden Çin'in bir tarafta olduğu çok kutuplu bir dünya düzeni oluşturulmasına yol açmasının yanında 9/11 Amerika İkiz Kulelerine yapılan saldırıların arkasından terörle mücadele için Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasındaki iş birliğini kolaylaştırma çabaları ve finansal iktidarın Güney'e kaymasına yol açan 2007/2008 küresel finansal krizidir (Noesselt, 2016). Nitekim 2012 yılından itibaren Çin'in büyümesi küresel büyümenin %30'undan fazlasına katkıda bulunmuş ve Çin'in küresel yatırımlarının otuz milyon kişiye iş olanağı yarattığı (Xiaoming, 2017) görülmüştür. Dikkat çekici olan nokta İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa, Japonya ve Çin'in savaşın getirdiği yıkımla birlikte gerilemesi sonrası, Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel sistemi kendi çıkarlarını yansıtabilecek şekilde oluşturması sonucu küresel GSYİH'ın yaklaşık %30'unu (Beeson, 2013) oluşturmasıdır.

Çin, otuz yılı aşkın bir süredir iki basamaklı bir ekonomik büyümenin peşinden koşarken, dünya ekonomisindeki zayıf ve çevresel konumdan merkeze doğru ilerlemiştir. Her ne kadar büyüme hızı yavaşlasa da önümüzdeki on yıllarda (eğilim devam ederse) Amerika Birleşik Devletleri'ni geçerek dünyanın en büyük ekonomisi haline gelebileceği (Ikenberry & Darren, 2017: 4) ifade edilmektedir. Bu bağlamda, Atlantik yüzyılı olarak yirminci yüzyılı belirleyen dış politik gelişmeler günümüzde Pasifik'e doğru bir kayma göstermekte ve yüzyılın Pasifik dönemi, Çin'in yükselişini yakalamış gibi görünmektedir (Stephens, 2017). Bu gelişmelerle birlikte Avrupalılar, uzun süredir Asya-Pasifik bölgesinde gücünü devam ettiren Amerika Birleşik Devletleri ile ortaya çıkan Çin arasındaki çatışmacı ilişkide ilk başlarda tarafsız bir tavır sergilemelerine rağmen, Brüksel'den Berlin'e, Oslo'dan Atina'ya, tüm başkentlerde Pekin'in her faaliyetine ilgi olduğu görülmektedir. Bu durum Çin'le iş yapmak veya Çin'in Avrupa'daki yatırımlarına duyulan ilgiyi göstermesi açısından önemlidir. Dolayısıyla Avrupa'lılar açısından Çin stratejik, ekonomik ve politik yönden öne çıkan bir oyuncu olarak (Carafano, 2017) görülmeye başlanmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra küresel bir güç olarak ortaya çıkan ve küresel kurumların oluşmasında liderlik eden ve bu kurumlar aracılığıyla küresel hegemonik gücünü sürdüren Amerika Birleşik Devletleri bu zamana kadar kendisini "vazgeçilmez ulus" olarak görürken; Çin, bağlantı ülkesi olarak küresel köyün "gerekli ulusu" haline gelmiştir (Gosset, 2012).

Çin'in Küresel bir güç haline gelmesi potansiyeli karşısında süper güç ve küresel hegemon ABD, Çin'i kendisinin öngördüğü yörüngede liderlik görevine yönlendirmeye çalıştığı ile ilgili değerlendirmeler yapılmaktadır. Pekin'in, Dünya Ticaret Örgütü'ne katılması Dünya Bankası ve IMF'ye saygı duyan bir ülke olarak dünya ülkeleri ve özellikle ABD ile ilişkilerinin daha da yakınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Bu süreçte Çin'in ülke

içinde büyümesi, büyük şehirler oluşturması, devasa altyapı projelerini geliştirmesi ve küresel üretim merkezi haline gelme süreci ABD'yi rahatsız etmemiştir. Ancak Xi Jinping'in Çin Halk Cumhuriyeti ve Komünist Parti genel sekreteri olurken Çin, ABD'yi dünyanın ekonomik devi olarak geçmek üzereydi ve küresel güç haline gelmişti. Bu nedenle Deng Xiaoping'in daha önce sözünü ettiğimiz "gücü gizleme" fikrinin eskimiş (Smith, 2015) olduğu yönünde Çin entelijansiyasında görüşlerin dile getirilmeye başlandığı görülmektedir.

Bugün itibarıyla Çin'in önderlik ettiği Asya, ekonomik ilerlemenin en önemli merkezi haline gelmiştir. Amerika ve Asya arasındaki toplam ticaret son otuz yılda sekiz kat artarak, 2015 yılında neredeyse birbuçuk trilyon dolara yükselmiştir. Bu rakam Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa Birliği ile olan ticaret hacminin iki katından daha fazladır (Schuman, 2017). Bu nedenle, 2017 Yılı Ekim Ayında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Rex Tillerson Hindistan'a yaptığı ilk ziyaret öncesinde, Çin-Hindistan ilişkilerinin uzun süredir devam eden sınır anlaşmazlıkları, ticaret dengesizlikleri ve Çin-Pakistan stratejik ortaklığından duyduğu rahatsızlıktan (Fallon, 2015: 145) dolayı Hindistan'ı yanına almak için bu ülkeyi uluslararası liberal düzenin temel taşı olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Hindistan'ın Hint-Pasifik bölgesindeki konumunu güçlendirme yönündeki çabalarını ABD politikalarının bir parçası olarak değerlendirmesi (Tamkin vd., 2017) Çin'in yükselişini durdurma girişimlerinden biri olarak kabul edilebilir. Ancak Çin istikrarlı bir büyümeyi sürdürürken; temel amaç 2020 yılına kadar orta derecede müreffeh bir toplum oluşturmak, 2035 yılına kadar da sosyalist sistemin modernizasyonu çerçevesinde daha müreffeh, daha güçlü, demokratik, kültürel açıdan gelişmiş uyumlu büyük bir sosyalist ülke olmayı hedeflemektedir. Bu, 2018 yılından 2020 yılına kadar yıllık %6.3 büyüme ve orta bir seviyeden yüksek bir seviyeye çıkma anlamına gelecek, bu da yurt içi gelişimi korumak ve aynı zamanda küresel ekonomiyi ileriye götürmek ihtiyacını da tatmin edecektir (Xiaoming, 2017).

3. İpek Yolu Projesinin Ekonomik Boyutları

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından 2013 yılında deklare edilen Yeni İpek Yolu Projesinin ekonomik boyutu göz önüne alındığında devasa büyüklüğü ile küresel ekonomi üzerinde önemli etkileri olacağı düşünülen bir proje olarak gündeme geldiği görülmektedir.

Çin kendi sınırları ile Avrupa arasında uzanan tarihi İpek Yolu ticaret güzergâhlarını yeniden canlandırarak ve "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu"nu da harekete geçirerek Orta Asya, Orta Doğu ve Avrupa ile bir bağlantı kurmayı amaçlamaktadır.

Kuşak ve Yol Girişimi'nin muazzam ölçeği göz önüne alındığında, bunun dünya nüfusunun 3/4'nü ve küresel GSYİH'nın %40'ını içerdiği (Li, 2017) görülmektedir. Kuşak ve Yol Girişiminin uygulanması, Asya ve Avrupa arasındaki entegrasyonu daha da derinleştirecektir. Bunun yanında mal, hizmet, sermaye, emek ve diğer ithalat pazarları, üretim süreçleri ve tüm ekonomik sektörler ve oyuncular üzerinde de önemli etkiler yaratabilecektir.

Londra merkezli Grisons Peak Çin Yatırım Bankası tarafından yapılan bir araştırmaya göre 2013-2015 yılları arasında Kuşak ve Yol Girişimi ile ilişkili ülkelerdeki Çin Politika bankaları ve diğer hükümet destekli kurumlarca genişletilen toplam 1018 milyar dolara karşılık gelen 172 krediden 170'nin Asya kıtasına gitmesi (Kynge, 2016) ekonomik olarak projenin çekim gücünü göstermesi açısından anlamlıdır.

Kaynak: <www.americanprogress.org/issues/security/news/2015/09/22/121689/investments-along-chinas-belt-and-road-initiative>, 20.01.2018.

Aslında Kuşak Yol Girişimi, Çin makamlarının son birkaç yıldır ülkenin hem yurt içi hem de yurt dışında yaşadığı çeşitli zorlukları gidermek amacıyla sürdürdüğü politika hedeflerinin çoğuna kapsamlı bir çerçeve vermeyi amaçlamaktadır (Amighini, 2017: 121-139). Çin Devlet Başkanı projeye dâhil ettiği ülkelerle yaptığı ticaretin on yıl içinde kabaca 2,5 trilyon doları aşmasını umduğunu ifade etmiştir. Çin'in Orta Asya bölgesi ile olan ticareti 2000 yılında yaklaşık 1 milyar dolar iken 2013 yılında 50 milyar dolara yükselmiştir (Zimmerman, 2015: 7). Çin bu ticareti daha da geliştirerek yeni ihracat pazarları aramayı hedeflemekte, bunun için de yeni demir yolları ve tesisler inşa ederek sadece malların değil aynı zamanda nakliye ve altyapı sektörlerinde üretim fazlasını ihraç etmeyi mümkün kılacak bir mekanizma oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu ekonomik hedeflerle bağlantılı olan amaç ise, günümüzde başta deniz yoluyla ithal edilen ve özellikle de jeopolitik gerilimleri olan bir

bölge durumundaki Güney Çin Denizinden geçerek Çin'in enerji arzını güvence altına almaktır (Amighini, 2017: 121-139). Yukarıda da ifade edildiği gibi sınır ötesi ticaretin değerini on yıl içinde 2,5 trilyon dolara çıkarmayı hedefleyen Çin devlet Başkanı Xi Jinping, projeye yaklaşık 1 trilyon dolarlık bir devlet desteği sağlamıştır (Bruce-Lockhard, 2016). Ayrıca hiçbir ülke günümüzde altyapıya öncülük etme konusunda Çin'den daha uygun durumda değildir. Kendi ekonomik gelişimini, kısmen yerli altyapı projelerine büyük yatırımlar yaparak yönlendiren Çin, alanda birçok tecrübeye sahiptir. Ayrıca 3,5 trilyon doları bulan ve büyüme eğiliminin devam edeceği düşünülen büyük miktardaki döviz rezervleri projelerin finansmanı için gerekli kaynağı sağlayacaktır (Lin, 2016).

Çin, eski İpek Yolu güzergâhlarındaki ticareti yeniden canlandırma girişimiyle, küresel ölçekte daha fazla ülkeyi kendi yörüngesine çekmek suretiyle kıtada finansman sağlamayı ve alt yapıyı inşa etmeyi planlamaktadır. Bunun için de Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi Amerika Birleşik Devletleri tarafından desteklenen küresel kurumlardaki sınırlı rolünden duyduğu rahatsızlığından dolayı Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi rakip örgütleri kendi yönetiminde oluşturmuştur (Schuman, 2017). Asya Altyapı Yatırım Bankası (Asia Infrastructure and Investment Bank) kurulmadan önce, Çin Devlet Başkanının 2013 yılı ekim ayında Endonezya'ya yaptığı bir ziyaret sırasında çok taraflı bir bankanın kurulması ile ilgili gerekliliği ortaya koymuş ve bir yıl sonra 24 Ekim 2014 tarihinde bankanın kurulmasını destekleyen bir mutabakat anlaşması imzalanmıştır. Bu tarihten dokuz ay sonra Bankanın anlaşma maddeleri Pekin'de ilgili ülkelerin Maliye Bakanları veya temsilcileri tarafından imza altına alınmıştır. Çin'in Asya Altyapı Yatırım Bankası'nı (AIIB) kurma önerisine ilk uluslararası tepki Çin'in Amerika Birleşik Devletleri etkisindeki Dünya Bankası ve Japonya tarafından kontrol edilen Asya Kalkınma Bankasına rakip bir kurum geliştirme (Callaghan & Hubbard, 2016: 123) girişimi olduğu iddiasıdır. AIIB'nin, gerçekte çok taraflı bir banka olmadığı, aksine Çin'in çıkarlarını gözetken bir araç olduğu savunulmuştur. Bununla birlikte böyle çok taraflı bir kredi kuruluşunun Çin'in İpek Yolu Girişimini ilerletmesi amacı ile uyumlu olduğu konusunda bir düşüncenin olduğu da dile getirilmektedir. Hiç şüphe yok ki böyle bir kurumun ekonomik gerekçelerinin çok güçlü temelleri mevcuttur. Asya'nın Çin merkezli ekonomik büyümesi önümüzdeki birkaç yıl boyunca büyük çaplı alt yapı gelişimi olmadan ciddi bir şekilde sınırlanmış olacaktır. Bazı tahminlere göre bölgenin altyapı potansiyelinin hayata geçirilebilmesi için gelecek altı yıl içinde Doğu Asya'da 8 trilyon dolar harcama yapılması gerekecektir (White, 2014).

Yeni İpek Yolu Projesinin can alıcı noktası ulaştırma maliyetleri ve bu maliyetlerin bölge içi ticaretin önündeki en büyük engel olmasıdır. Asya kara ve demiryolu ağları bu engelleri azaltmanın bir yolu olarak görülür. Kara yolu ağı Orta ve Güney Çin'i Asya'nın geri kalanına bağlayacaktır. Özellikle küresel mali krizin ardından eksik olan unsur bu yatırım için gerekli finansmanın sağlanmasıydı (Callaghan & Hubbard, 2016: 120). Bunun yanında Orta Asya, Çin'in ekonomik kalkınmasını desteklemek için ihtiyacı olan zengin maden kaynaklarına sahiptir. Uluslararası Enerji Ajansı Hazar Bölgesinin (Azerbaycan dahil) dünyanın kanıtlanmış petrol rezervlerinin %35'ini ve geri kazanılabilir rezervlerin %5'e yakın olduğunu tahmin etmektedir. Bu rezervlerin büyük kısmı Kazakistan'da, daha az miktarı ise Azerbaycan ve Türkmenistan'dadır. Bölgenin kanıtlanmış doğal gaz rezervlerinin payı %7 civarındadır ve Türkmenistan'da yoğunlaşmıştır.

Çin'in son otuz yıldaki keskin ekonomik büyümesi sadece yabancı enerji kaynakları üzerine kuruludur. Çin'in ekonomik büyümesini devam ettirebilmesi için bu yabancı kaynakların istikrarlı bir şekilde kullanıma hazır olması Çin'in en önemli güvenlik meselesidir. Çin'in enerji kaynakları başta Afrika Boynuzu ve Ortadoğu olmak üzere dünyanın en istikrarsız bölgelerinde bulunmaktadır. Bu enerji kaynakları olmadan oluşturulmak istenen sistem belirlenen hedeflere ulaşmada zorluklar çıkarabilir. Booz Allen Hamilton tarafından önerilen "İnciler Dizisi" kuramı, Çin'in Hint Okyanusundaki çıkarlarını güvence altına almaya yardımcı olacak modern bir ordu tarafından desteklenen bir sivil altyapıyla doldurmaya çalışacağını savunmaktadır. Bu kuram, Çin'in yabancı havaalanlarına ve limanlarına erişimini artırma, orduyu güçlendirme ve çevreyle daha güçlü bağlar oluşturma konusundaki çabaları olarak açıklanmaktadır (Durani, 2016). Bu tür çabalar Yeni İpek Yolu projesinin "Amiral Gemisi Projesi" olarak nitelendirilen (Zimmerman, 2015: 9) CPEC'te (Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru) ve Güney Çin Denizindeki suni adalarda hava bantlarının oluşturulmasında görülebilir.

Bu temel projeler Çin'in Sincan bölgesinden Pakistan'da oluşturulan Gwadar'daki derin su limanına giden 54 milyar dolarlık karayolunu da içermektedir. Çin, Hindistan'ın endişelerine ve bu endişelerini kamuoyuyla paylaşmasına rağmen Sri Lanka Colombo'sunda Gwadar'ın karşısında bir "liman kenti" yaratmak için 1.1 milyar dolar harcayacaktır (Hancock, 2017). Bu liman kentinin sadece ekonomik olarak ele alınmasının yetersiz olduğunu dile getiren stratejistler, Hint Okyanusu'nun gelecekte "Büyük Oyun"un oynanacağı yer olacağını, mevcut küresel lider Amerika Birleşik Devletleri, yükselen Çin ve yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan Hindistan'ın Hint Okyanusu Bölgesindeki (IOR) kilit küresel oyuncular olacağı ileri sürülmektedir. Ayrıca Çin'in Hint Okyanusu'ndaki stratejik varlığı, Çin ekonomisini büyüme seviyesinde tutma ve gelecekteki büyüme beklentisi için en önemli unsur olan deniz iletişim hattının (SLOC) korunması içindir (Abeyagoonasekera, 2017).

Yeni İpek Yolu projesi sadece "tek bir yol" olsaydı, geleneksel bir kara gücü stratejisinden biraz daha fazla bir şey olurdu. Ancak proje, ülkenin büyük kara kütlesiyle desteklenerek Çin kıyılarında ikinci bir deniz gücünün oluşmasının (Wong vd., 2017) yolunu açmıştır. Bu aynı zamanda Avrupa, Asya ve Afrika'nın ticaret yollarına hakim olan bir gücün dünyayı yönetmeye aday bir ülke olacağı tezine uygun olarak jeopolitik bir hedefin var olduğunu da göstermektedir.

4. Yeni İpek Yolu Projesi ve Jeopolitik Hedefler

Geçmişte başlamış olmasına rağmen somut olarak ilk defa 2013 yılında gündeme getirilen Yeni İpek Yolu projesi başta ekonomik, siyasal, kültürel, sosyal olmak üzere bütün yönleriyle tartışılmakta ve ilgili ülkeler bu projenin hayata geçmesi ile değişecek boyutlara göre pozisyon alma konusunda politikalar geliştirmektedirler.

Yukarıda kısaca açıklamaya çalışılan ekonomik boyutunun yanında jeopolitik amaçların da olduğu hatta jeopolitik amaçların ekonomik gereğe ve hedeflerle örtüldüğü ile ilgili değerlendirmelere sıkça rastlandığı görülmektedir.

Çin'in büyük stratejisi üzerine bir makale yazan Ye Zicheng'e göre Çin ulusunun yeniden canlandırılması ve Çin'in bir dünya gücü haline gelmesi arasında yakın bir ilişki vardır (Fallon, 2015: 142). Proje, Çin'in Batı stratejisi ve doğrudan yabancı yatırım için bir odak noktasıdır. Bu durum, Asya'daki Çin firmalarının seferber edilebilmesi için bir araç görevi görür. 2015 yılında Çin dışındaki Çin mühendislik projelerinin %44'ü Yeni İpek Yolu ülkelerindeydi ve 2016'da bu oran %52'den fazla artış göstermiştir. Çin, Yeni İpek Yolu projesine tahsis ettiği veya öngördüğü 4 trilyon ABD doları ile yumuşak bir güç haline gelmiştir (Ehteshami, 2017). Çin üst düzey yetkilileri ve stratejistlerin birçoğu Yeni İpek Yolu projesinin jeopolitik bir araç olmadığı konusunda görüş belirtmelerine rağmen devasa boyutlardaki ekonomik işbirliğinin gerçekleşmesi durumunda ekonomik nüfuzun siyasi nüfuza dönüşmesi şaşırtıcı olmayacaktır (Fallon, 2015: 142).

Orta Asya'nın zengin tarihinin en önemli damarı olan Çin'in ekonomik gelişme arayışı bir zamanlar İpek Yolu'nun kapsadığı bölgeye dönmesinin yolunu açmıştır.

Orta Asya yüzyıllar boyunca Doğu ve Batı uygarlığı arasında bir çok doğal ve kültürel engel olmasına rağmen geçmişteki büyük güçlerin toprak ve nüfuz için savaştığı satranç tahtası görevini görmüştür. Özetle Orta Asya 19. Yüzyılın "Büyük Oyun"u (Great Game) ya da 1980'lerin süper güç çatışmasının yaşandığı dünyanın en stratejik bölgelerinden biri haline gelmiştir.

Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi "Çatışmaların temel nedenlerinin ekonomik dengesizlikler olduğu ve Çin'in bunları hafifletmek için daha çok "kamusal mallar" sağlamasını istemektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika Birleşik Devletleri tarafından uygulanan Marshall Planı ile karşılaştırıldığında, Marshall Planı'nın "herhangi bir ülke veya doktrine karşı değil; açlık, yoksulluk, çaresizlik ve kaosa karşı" yönlendirildiği görülmektedir. Burada Amerikan projesinin amacının Avrupa'daki yoksullukla mücadele ve Sovyetlerin sınırlandırılması yoluyla yeni bir dünya savaşının ortaya çıkmasını önlemek iken; Çin'in hedefinin, yeni küresel düzene uyan güzergahların geçtiği yollar üzerindeki potansiyel çatışma bölgelerini piyasa kuralları ile uzlaştırmak ve yoksul batı ülkelerini dünyaya bağlamak suretiyle güçlü ekonomik ortaklıklar kurmak olduğu düşünülebilir. Bütün bunlar jeopolitik bir plana (Sarvari & Szeidovitz, 2016: 5) işaret etmektedir.

Yeni İpek Yolu demiryolları, otoyollar, deniz yolları, petrol ve gaz boru hatları, enerji dağıtım şebekeleri, internet ağları, iletim hatları ve iletişim ağlarından oluşacaktır. Bu bağlantı altyapısı noktasında endüstriyel gruplar ve hizmet ağlarının geliştirilmesi de beklenmektedir. Bunlar Pasifik'ten Hint Okyanusu'na ve Atlantik'e kadar uzanan iki önemli küresel ekonomik birim olan Çin ve Avrupa pazarında doğrudan veya dolaylı bağlantı kuran entegre bir ekonomik kuşak oluşturacaktır. Kıtalararası altyapı inşaatı, uzun vadede büyük bir Avrasya pazarına dönüşecek biçimde malların, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını teşvik etmek için bölgesel entegrasyonun ve serbest ticaret kuşağının gerçekleştirilebilmesi için temel oluşturacaktır. Kıtalararası serbest ticaret birliğinin vizyonu küresel ekonomik görünüm için şüphesiz önemli sonuçlar doğuracak ve Çin liderliğinde yeni bir siyasi ve ekonomik düzen ortaya çıkabilecektir (Fasslabend, 2015: 296). Bu yeni ve daha eylemci dış politik açımlar Yeni İpek Yolu projesinin öncelikle geniş jeostratejik amaçlarla

yönlendirildiği izlenimini güçlendirmektedir. Şüphesiz Yeni İpek Yolu'nun bazı unsurları böyle bir karakterizasyon ile tutarlıdır. Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru buna iyi bir örnektir. Yeni İpek Yolu projesinin amiral gemisi projelerinden biri olarak kabul edilmekte ve her iki ülke tarafından hararetle desteklenmektedir. Söz konusu koridorun Çin'in uzak batısındaki Sincan/Kaşgar'ı Belucistan eyaletindeki Gwadar limanına bağlaması beklenmektedir. Limanın Basra Körfezi'ne yakınlığı göz önüne alındığında, bu liman, Çin'in enerji kaynaklarının Malakka Boğazından geçme ihtiyacını ortadan kaldırmak için bir aktarma noktası (Cai, 2017) olarak kullanılabilir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu siyasal sistem 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra tek kutuplu bir sisteme dönüşmüştür. 1991'de İkinci Körfez Savaşında dünyaya yaptığı güç gösterisinden sonra Avrupa'da Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihte benzersiz bir küresel üstünlük kazandığı algısı yerleşince dünya polisi rolünü üstlenen Amerika'nın en kötü haydutların olağan faaliyetlerini engellemekle kalmayıp bizzat ekonomik yarar sağladığı neoliberal küreselleşmenin kesintisiz devam etmesini sağladığı yönündeki ifadelerle daha çok itibar edilmesini (Münkler, 2012: 218) de beraberinde getirmiştir. Ancak son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin gerek ülke içinde gerekse de dış politikadaki tutarsızlıklarının yanında geleneksel ittifaklardaki zayıflama ve kırılma küresel egemenliğinin sorgulanmasını da gerektirmiştir. Buna Çin'in ve destek veren ülkelerin Yeni İpek Yolu projesi eklenince bu sorgulanma daha da yoğunluk kazanmıştır. İlk başlarda Çin yetkililerinin ısrarla projenin stratejik bir amacının olmadığı, tamamen ekonomik hedef gözettiliği yönündeki beyanları kafa karışıklığına neden olmuştur. Öyle ki Amerika Birleşik Devletleri'ndeki akademik ve düşünce kuruluşları çevrelerinde dış politika analistleri arasında bile Yeni İpek Yolu girişiminin amaçları ve ABD-Çin ilişkileri üzerindeki rolü üzerinde bir fikir birliği bulunmamaktadır (Change, 2016: 9). Girişimin daha çok Orta Asya ve hatta daha az oranda Güneydoğu Asya ve Avrupa'nın ekonomik ve hatta siyasi manzarasını değiştirme potansiyeli taşıdığı düşünülmektedir. Ancak Amerikan İmparatorluğunda geleneksel imparatorluklardan farklı olarak uydu devletlerden vazgeçmesi ve bunun yerine NATO, BM, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi aracı kurumlar üzerinden bütün dünyayı etkisi altına alması (Münkler, 2012: 234) ve Çin'in bu örnekten yola çıkarak Asya Altyapı Yatırım Bankası ve bazı fonları oluşturmasının yanında para birimini küresel düzeyde kullanma çabaları, ekonomik düzenin Amerikan temellerini zorlayan ve "Çin merkezli" küresel gücün başlangıcını ortaya koyan bir "devrilme noktası" (Change, 2016: 15) temsil etmektedir.

Bazı stratejistler Yeni İpek Yolu projesinin gündeme getiriliş zamanını en uygun zaman olarak nitelendirmekte, bunun da Çin'in küresel hegemonik hedeflerine hizmet edeceğini ifade etmektedirler. Öyle ki USAID'e (United States Agency for International Development) göre 21. Yüzyılın ikinci on yılında;

- Çoğunlukla gelişen Asya ve Afrika'da bulunan 2.6 milyar insan 24 saat elektrikten yoksundur.

- Dünyadaki yaklaşık 800 milyon insanın suya erişimi yoktur ve yaklaşık 2.5 milyar insan temel sağlık hizmetlerinden yoksundur.
- Yaklaşık 1-1.5 milyar insanın güvenilir bir telefon hizmeti yoktur.
- Gelişmekte olan ülkelerde sadece %20'ye yakın insanın internet erişimi vardır.

Bu bağlamda, Çin'in Yeni İpek Yolu girişimi taze bir nefes aldırılmaktadır. Ekonomik kalkınmanın en büyük engellerinden biri olan altyapı açığını ele alarak büyümeyi arttırmayı, yoksulluğu hafifletmeyi ve milyarlarca insanı bağlamayı hedeflemektedir. Altyapı olmadan hiçbir bağlantı olmayacak, bağlantı olmadan ekonomik değişim ve dönüşüm olmayacaktır. Ekonomik değişim olmadan da büyüme gerçekleşmeyecek, büyüme olmayınca da refah olmayacak, refah olmayınca da altyapı finanse edilemeyecektir (Luft, 2016: 4).

5. Küresel Sistemin Dönüşme Potansiyeli Çin-ABD Rekabeti

"Tek Kuşak Tek Yol" projesi gerçekten devasa boyutlardadır. Proje Batı Pasifik, Güney Çin Denizi ve Hint Okyanusunu birbirine bağlamaya çalışırken; Doğu Asya'dan Batı Avrupa'ya Avrasya kıtasını kuşatmayı amaçlamaktadır (Zhang, 2015: 123). Yapım aşamasında olan bu Yeni İpek Yolu projesinin başarıya ulaşması durumunda zaten büyümekte olan Çin'e ve Avrupa'ya giden güzergahlarda bulunan bütün ülkelere daha fazla refah sağlayacaktır. Yeni pazarların açılması ve Pakistan, Afganistan ve Çin arasında yakın işbirliğinin gerçekleşmesiyle Amerika Birleşik Devletleri için ekonomik engeller artacaktır. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri bu oluşumu onaylamamaktadır (Shabbir, 2017). Bir kere Kuşak ve Yol ağı, 4.4 milyar insanı (dünya nüfusunun %63'ü), 65 ülkeyi ve 21 trilyon dolarlık (Çin'in yıllık gayrisafi yurt içi hasılasının iki katı) ya da küresel GSYİH'nın %29'unu oluşturan toplam ekonomik üretimi desteklemektedir. Bu, kelimenin tam anlamıyla Çin'in tek bir politika çerçevesinde dünyanın yarısı için gelecek orta vadede 20 trilyon dolar yatırım yapmasını gerektirmektedir. Dahası Çin hükümeti Kuşak Yol ağını açık ve kapsayıcı olarak açıklamıştır. Mart 2015'de yayımlanan proje ile ilgili Resmi Eylem Planı, Yeni İpek yolu güzergahlarının eski İpek Yolu rotaları ile sınırlandırılmaması gerektiğini ve bütün ülkelerin, bölgesel ve uluslararası organizasyonların katılabileceği bir organizasyon olarak nitelendirmektedir. Bir başka ifadeyle eğer koşullar izin veriyorsa, Kuşak ve Yol projesi tüm dünyaya yayılabilir. Bu Çin Devlet Başkanı Xi'nin örtülü ancak yine de açıkça görülebilen küresel hırsı (Zhang, 2015: 123) olarak değerlendirilebilir.

Xi Jinping'in bu küresel hırsının zihinsel arka planına bakıldığında önemli görülebilecek konulardan biri Çin'in egemenliğine yönelik tehditlerin diplomasi, yasalar, anlaşmalar, tarihsel deliller ve uluslararası katılım gibi unsurların bir araç olarak kullanıldığı fikrinde olduğudur. Çin'in tarihsel belleğinde Batı'nın uluslararası yasaları uluslararası koalisyonların saldırganlığını meşrulaştırmak için kullandığı kanaati yaygındır. PLA (Halkın Kurtuluşu Ordusu) Genel Sekreter Yardımcısı Sun Jianguo'nu belirttiği gibi "karşı karşıya gelmek yok", "çatışma yok" anlayışı "mücadele yok" anlamına gelmemektedir ve mücadele olmadan Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'in temel çıkarlarına saygı göstermeyeceğini (Millar, 2015) ifade etmesi hem bölgesel hem küresel rekabetin derecesini

anlamak açısından önemlidir. Kuşak ve Yol girişimi bu noktada önemli bir araç durumundadır.

Çin'in Dünyadaki varlığı ve rolünü nasıl gördüğü ile ilgili önemli ipuçları 2017 yılının Mayıs ayında yapılan İpek Yolu Forum'unda Başkan Xi Jinping'in (Machenaud, 2017): "Barış ve eşit olmanın beş ilkesine dayanarak Kuşak ve Yol girişiminde yer alan ülkelerde dostluk ve işbirliğini artıracak, gelişme ve uygulamaları diğer ülkelerle paylaşmaya hazırız, ancak diğer ülkelerin içişlerine müdahale etmek, kendi sosyal sistemimizi ve gelişim modelimizi ihraç etmek ya da kendi irademizi başkalarına emanet etmek gibi bir niyetimiz yok. Kuşak ve Yol girişimini izlerken eski jeopolitik manevralara başvurmayacağız" ifadelerinde görülmektedir.

Ulusal Araştırma Bürosu analisti Nadege Rolland'ın (Rolland, 2017: 109) ifade ettiği gibi Çin, ekonomik gerekçelerle Kuşak ve Yol projesini gerçekleştirmek için gerekli motivasyona sahiptir. Ancak bağlantıları artırarak refahı sağlamak, barışı temin etmek, yoksulluğu azaltmak gibi resmi söylemlerde bulunmasına rağmen; stratejik değerlendirmeler kuşak ve Yol girişiminin itici gücünü oluşturmaktadır. Girişimi kapsayan projeler geleneksel olmayan güvenlik tehditlerini ele almak ve Çinli stratejik düşünürlerin kendi ülkeleri ve en büyük varoluş meydan okuması olarak Amerikan hegemonyasına karşı çevrelerini garanti altına almaktır. Dahası Çin diğer ülkelerle ekonomik ve kültürel ortaklıklar kurarak dünya sorunlarında egemen bir oyuncu olarak konumunu güçlendirmek (Bruce-Lockhard, 2016) istemektedir. Bunu yaparken de yukarıda 2017 Mayıs ayındaki İpek Yolu Forumu'nda konuşmasını aktardığımız Başkan Xi Jinping'in İpek Yolu güzergahları üzerindeki ülkeler üzerinde hiçbir hegemonik planının olmadığı yönündeki beyanları dikey olmayan yatay bir entegrasyonu istediğini ortaya koymakta, bölge ülkelerindeki bu yöndeki algı da politik bir nitelik taşımamaktadır (Valori, 2017).

Çin'in Doğu Asya'daki yükselişi dolayısıyla küresel ekonomi ve siyasetteki mevcut/potansiyel değişme ve gelişmeleri daha iyi analiz edebilmek için bazı sorulara verilecek cevaplar büyük önem taşımaktadır. Bu sorular (Rudd, 2015: 7);

- Ekonomik gücün ulusal gücün temeli olduğu göz önüne alındığında, Çin'in ekonomik yükselişi önümüzdeki yıllarda sürdürülebilir mi? Sıkışma gösterir mi? Geriler mi?
- Sürdürülebilir durumda ise Çin, yeni keşfedilen gücünü Xi Jinping liderliğinde kendisinden öncekilere göre farklı şekilde kullanabilir mi?
- Xi Jinping yönetiminde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'e yönelik "Büyük Stratejisi" hakkındaki Çin'in gelecekteki ABD'nin siyasi, ekonomik ve askeri gücüne ilişkin stratejik algıları nedir?
- Çin stratejisinin Amerikan algısı nedir?
- Çin'in ABD ve/veya müttefikleri için risk seviyesi nedir?

- Çin'in genişleyen siyasi, dış politika ve ekonomik nüfuzu, bölgesel ve küresel düzenin geleceğini nasıl şekillendirir ve bu ABD çıkarları için kabul edilebilir bir durum mudur? veya ABD çıkarlarına aykırı mıdır?
- Son olarak, çatışma riskini en aza indirmeye ve ortak bir düzen inşa etme olasılığını en aza indirmeye yardımcı olacak şekilde hem Çin hem de ABD ortak bir stratejik işbirliği geliştirebilirler mi? Eğer bu mümkün ise bu işbirliğinin ana hatları ne olacaktır?

Amerika'lı yetkililer, Washington'un altyapı konusunda Çin ile çalışmak istediğini ancak Pekin'in Çin merkezli siyasi ve ekonomik bir ağ kurmaya, Amerika Birleşik Devletleri'ni bölge dışına itmeye çalıştığını, ticaret ve güvenlikle ilgili kuralları kendisinin inisiyatifinde yeniden oluşturmak (McDonald vd., 2017) istediğini ifade etmektedirler.

Çin için, Yeni İpek Yolu girişiminin stratejik sonuçları Çinli bir akademisyen tarafından şöyle tanımlanmaktadır: "İhracat için pazarların genişlemesi, karayoluyla enerji ithalatı için güvenlik geliştirmesi, büyük kültürel ve turizm (döviz) yoluyla Çin'in yumuşak gücünü artırmak, bölgenin ekonomik entegrasyonuna katkı sağlamak ve Çin'in bölgesel güvenliğini geliştirmek"tir (Callaghan vd., 2016: 120).

Çin'in yaşanan Batı egemen uluslararası sistemine karşı oluşturduğu tek zorluk Tek Kuşak Tek Yol projesi değildir. Ayrıca AIIB'nin yaratılmasına öncülük ederek (Chellaney, 2017) muazzam yatırımları finanse edecek kurumları oluşturmaktadır. AIIB geleneksel olarak Japonya'nın hakim olduğu Asya Kalkınma Bankası'na rakip olarak görülmekte ve daha geniş anlamda ise ABD'nin hakim olduğu Bretton-Woods'un küresel finans ve ticaret sisteminin en önemli kurumlarından biri olan Dünya Bankası'na karşı bir meydan okuma (Zhang, 2015) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, bir nevi Bretton-Woods ve sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarlarını koruyacak şekilde oluşturulan küresel sisteme paralel bir düzen oluşturmak anlamına da gelmektedir.

6. Sonuç

Bir çok farklı adlarla anılmasına ve fikir olarak tarihsel temelleri olmasına rağmen 2013 yılında Çin Devlet başkanı tarafından kamuoyuna duyurulan Yeni İpek Yolu projesi, tam olarak veya kısmen başarıya ulaşsın veyahut başarısız kalsın küresel düzeyde sarsıcı etkileri olacaktır. Başarıya ulaşması durumunda İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan dünya hegemonik düzen el değiştirmiş olacaktır.

Çin'in başlattığı Tek Kuşak Tek Yol projesi, Çin'in kendine olan özgüveninin ve Asya'nın merkezi olma çabalarının bir ifadesidir. Bu durum Kasım 2017'de Çin devlet başkanı Xi Jinping'in de vurguladığı gibi Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ile bir ortaklık ve Rusya ile birlikte liderlik ettiği Şanghay İşbirliği Örgütü güvenlik grubunun güçlendirilmesini öngören Asya'daki stratejik önceliklerle de örtüşmektedir. Bunun yanında Kuşak ve Yol girişimi Çin'in hedeflerini daha da ileri götürerek; büyümenin yavaşlaması ve ülkede fazla kapasite ile karşı karşıya kalma riskine karşı yeni rezervler yaratma ve Çin

şartlarına göre küreselleşmeyi yeniden düzenleme çabasıdır. Çin, dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olarak sorumluluklarını yerine getirirken; ülkenin geri döndürülemez bir küreselleşme döneminde başkaları ile sürdürülebilir bir kalkınma önermesinde şaşılacak bir durum yoktur.

Çin'in yaklaşık son otuz yıldır kazandığı finansal-jeopolitik gücünü Asya'dan Avrupa ve Afrika'ya "Tek Kuşak Tek yol" aracılığıyla transfer etmek isteği ile ilgili herhangi bir şüphe yoktur. Sonuçta bu girişim Çin'in, Amerika Birleşik Devletleri'nin tek süper gücü olduğu dünya düzenini yeniden kurmak için başlattığı yumuşak bir güç hareketidir.

Kuşak ve Yol girişiminin ekonomik olduğu kadar örtülü bir ideolojik bileşeni vardır. Bu, eğitim ve sağlık gibi sektörlerde yapısal ve politik reformları ve teknik yardımları vurgulayan ancak büyük oranda kamusal altyapıdan kaçınan, Batılı devletlerin temsil ettiği ekonomik modele bir meydan okuma niteliği taşımaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri perspektifinden bakıldığında, İkinci Dünya Savaşından sonra İngiltere'den devraldığı küresel hegemonik gücünü sürdürme konusunda çaba göstermesi ve ortak istememesi elbette doğaldır. Ancak özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana dünya yönetimleri üzerinde otorite kurma, dünya polisi olma yolunda kendisini meşru bir güç olarak gösterme çabaları, ayrıca kendisinin koyduğu kuralları dikte etme, ceza verme, hükümetleri devirme, dünyanın her yerinde savaşlara girme ve teşvik etme gibi hususlar Kuşak Yol girişiminin cazibesinin artmasına da yol açmıştır. Dolayısıyla Çin'in uluslararası sistemin kurallarını ve kurumlarını kendi çıkarlarına göre şekillendirmeye çalışması sonucunda diğer devletlerin özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'i artan bir güvenlik tehdidi olarak görmeye başlayacağı aşikardır. Bu durumun küresel rekabetin daha da şiddetlenmesine yol açacağı muhtemeldir.

Ancak Çinli bir yetkilinin ifadesiyle birbuçuk milyar insanın ülke içerisinde hayatının sürdürülmesini sağlaması küresel dünyanın Çin'e teşekkür etmesi için yeterli bir sebeptir.

Kaynaklar

- Abeyagoonasekera, A. (2017), "Geopolitics of Indian Ocean and Indo-Sri Lanka Relationship", *Daily Mirror*, 3 Mart, <www.dailymirror.com>, 13.06.2017.
- Amighini, A. (2017), *Towards a New Geography of Trade*, Milano: The Italian Institute for International Political Studies (ISPI).
- Beeson, M. (2013), "Can China Lead", *Third World Quarterly*, 34(2), 233-250.
- Lockhard A.B. (2016), "Why is China Building a New Silk Road", 26.06.2016, <www.weforum.org/agenda>, 13.07.2017.
- Cai, P. (2017), *Understanding China's Belt and Road Initiative*, Sydney: Lowy Institute, 2017.
- Callaghan, M. & P. Hubbard (2016), "The Asian Infrastructure Investment Bank: Multilateralism on the Silk Road", *China Economic Journal*, 9(2), 116-139.

- Carafano, J.J. (2017), *China's New 'Silk Road' is Based on Its National-Security Agenda*, <<http://nationalinterest.org/feature/chinas-new-silk-road-based-its-national-security-agenda-20681>>, 21.06.2017.
- Change, A. (2016), *American Perspective on the Belt and Road Initiative Sources of Concern, Possibilities for US-China Cooperation*, Washington: Institute for China-America Studies (ICAS).
- Chellaney, B. (2017), *Xi's 'Chinese dream' being threatened by imperial overreach*, <<http://www.atimes.com/chinas-imperial-overreach/>>, 12.07.2017.
- Durani, L. (2016), *The New Silk Road: Plan for Chinese Hegemony*, <moderndiplomacy.eu/index.php?option=com.....itemid=868>, 14.06.2017.
- Ehteshami, A. (2017), *China's New Silk Road is All Part of Its Grand strategy for Global Influence*, <theconservation.com.....70862>, 14.06.2017.
- Fallon, T. (2015), "The New Silk Road: Xi Jinping's Grand Strategy for Eurasia", *American Foreign Policy*, 37(3), 140-147.
- Fasslabend, W. (2015), "The Silk Road: A Political Marketing Concept For World Dominance", *European View*, 14(2), 293-302.
- Gosset, D. (2012), *Central to the Theme*, <http://usa.chinadaily.com.cn/weekly/2012-05/04/content_15205439.htm>, 17.06.2017.
- Hancock, T. (2017), *China Encircles the World with One Belt, One Road Strategy*, <www.ft.com/content/0714074a-0334-11e7-aa5b66607f5c8e12>, 14.06.2017.
- Harger, T. (2017), "China's New Silk Road: Central Asia and the Imperial Legacy of the Great Game", *Imperial and Global Forum*, <<https://imperialglobalexeter.com>>, 12.06.2017.
- Ikenberry, G.J. (2008), "The Rise of China and the Future of the West, Can the Liberal System Survive?", *Foreign Affairs*, January/February(87), 23-37.
- Ikenberry, G.J. & D.J. Lim (2017), *China's Emerging Institutional Statecraft*, The Asian Infrastructure Investment Bank and the Brookings.
- Kynge, J. (2016), *China's Ambition for Asia show Through in 'Silk Road' Lending*, <<https://www.ft.com/content/8e1219d8-f7e3-11e5-803c-d27c7117d132>>, 15.06.2017.
- Li, Y. (2017), *Belt and Road: A logic Behind the Myth*, Milano: The Italian Institute for International Political Studies, 13-35.
- Lin, J.Y. (2016), *China's Grand silk Road Vision*, <<http://www.livemint.com/Opinion/3eu3I3ROEEYnl7GrJE7zfP/Justin-Yifu-Lin--Chinas-grand-silk-road-vision.html>>, 17.06.2017.
- Luft, G. (2016), *It Takes a Road, China's One Belt and Road Initiative: An American Response to the New Silk Road*, Institute for the Analysis of Global Security.
- Machenaud, H. (2017), *The New Silk Road: An Expansionist Project or a New World View*, <<http://parisinnovationreview.com/articles-en/the-new-silk-road-an-expansionist-project-or-a-new-worldview>>, 12.08.2017.
- Mcdonald, J. & M. Ahmed & G. Wong (2017), *China's 'Silk Road' stirs unease over its strategic goals*, <<https://www.deseretnews.com/article/765694084/Chinas-Silk-Road-stirs-unease-over-its-strategic-goals.html>>, 20.06.2017.
- Millar, D. (2015), "What's in a Story?: Chinese Narratives on Territorial Conflict in the Pacific", *Modern Tokyo News*, <<https://moderntokyonews.com/2015/04/04/whats-in-a-story-chinese-narratives-on-territorial-conflict-in-the-pacific>>, 17.10.2017.

- Münkler, H. (2012), *İmparatorluklar Eski Roma'dan ABD'ye Dünya Egemenliğinin Mantığı*, İstanbul: İletişim Yayıncılık, İkinci Baskı, Çev: Z. Aksu Yılmaz.
- Noesselt, N. (2016), *One Belt, One Road: A New Roadmap for a Sinocentric World*, <www.theasanforum.org>, 16.06.2017.
- Rolland, N. (2017), *China's Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt*, The National Bureau of Asian Research, Seattle-Washington.
- Rudd, K. (2015), *U.S.-China 21 The Future of U.S.-China Relations Under Xi Jinping*, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, Cambridge.
- Sarvari, B. & S. Anna (2016), "The Political Economics of the New Silk Road", *Baltic Journal of European Studies*, 6(1), 1-25.
- Schuman, M. (2017), "America's Attention Deficit Disorder With Asia", *US News*, 9 Ocak, <www.usnews.com/news/best-countries>, 17.06.2017.
- Shabbir, W. (2017), *Trump's Afghan policy, Pakistan and China's New Silk Road*, <<http://nation.com.pk/23-Aug-2017/trump-s-afghan-policy-pakistan-and-china-s-new-silk-road>>, 10.10.2017.
- Smith, J. (2015), "The Hegemony games", *Liberation*, 2 Haziran, <www.liberationnews.org>, 13.05.2017.
- Stephens, P. (2017), *A Train that Proclaims China's Global Ambitions*, <<https://www.ft.com/content/ed033dae-6c69-11e7-b9c7-15af748b60d0>>, 14.07.2017.
- Tamkin, E. & R. Gramer (2017), "Tillerson Knocks China, Courts India Ahead of South Asia Trip", *Foreign Policy*, <<http://foreignpolicy.com/2017/10/18/tillerson-knocks-china-courts-india-ahead-of-south-asia-trip/>>, 25.10.2017.
- Valori, G.E. (2017), *The Belt and Road Initiative. China's Future Geostrategy*, <<https://foglioverde.com/2017/05/18/the-belt-and-road-initiative-chinas-future-geostrategy-giancarlo-elia-valori/>>, 12.06.2017.
- White, H. (2014), *AIIB: America's Influence in the Balance*, <www.straitstimes.com>, 17.06.2017.
- Wong, E. vd. (2017), "One Belt, One Road, China's strategy for a New Global Financial Order", *Monthly Review*, 68(8), 36-45.
- Xiaoming, L. (2017), *China is Entering a New Era and the World will be Better For It*, <<https://www.standard.co.uk/comment/comment/china-is-entering-a-new-era-and-the-world-will-be-better-for-it-a3675856.html>>, 04.11.2017.
- Zhang, F. (2015), "China as a Global Force", *Asia & The Pasifik Studies*, 3(1), 120-128.
- Zimmerman, T. (2015), *The New Silk Roads: China, the U.S., the Future of Central Asia*, New York: New York University, Center on International Cooperation.